

Interviu

– Domnule Ștefănescu, am înțeles că ați fost la dl Pop...

–Da...

– Aș vrea să-mi spuneți de ce ați fost la dînsul...

–Este o poveste mai veche... Prin 1979, mi-a venit ideea să notez într-un caiet bancurile politice pe care le auzeam. Am început la 1 august 1979, scriind cam tot ce mi-am adus aminte la acel moment.

–Deci ați notat și din urmă...

–Da, am notat și din urmă... 40-50 de bancuri... Și-am continuat să scriu, pe măsură ce auzeam bancuri de acest gen, bancuri cu... tentă politică. Am reușit s-adun suficiente bancuri ca să umplu un caiet destul de măricel... După ce ne-am eliberat, mi-am pus problema să valorific într-un fel acest material. Aș vrea să vă spun, de la început, că, încă de cînd m-am apucat să scriu, am fost ferm convins că va veni o vreme cînd voi putea să-l scot la lumină... În al doilea rînd, aș dori să vă spun că am considerat bancul politic ca făcînd parte din istoria noastră a acestor ani. A fost un mod de a face opoziție dictaturii, pe de-o parte și de a defula, pe de altă parte, cum a fost un fel de cronică a vieții noastre

cotidiene... Revenind la întrebarea în legătură cu dl Pop, știam că a profesat în domeniul folclorului și m-am gândit că este unul dintre oamenii care ar putea să m-ajute, să mă sfătuiască în legătură cu cea mai bună utilizare pe care aș fi putut-o da acestui caiet...

–Deci, vi s-a părut atunci că bancurile astea sînt folclor?

–Da, da... Așa am crezut atunci și așa cred și-acum... Eu nu sînt specialist în domeniu, dar bancurile astea au caracteristicile pe care le are, așa cum am învățat la școala primară, folclorul. Nu se știe cine le-a creat, au fost mereu plimbate din gură în gură, mereu șlefuite, ajungînd la o formă artistică remarcabil de bună, în cele mai multe dintre cazuri...

–Deci, practic, manuscrisul dumneavoastră ar putea fi considerat o culegere de folclor?

–Da... Cred că da... Eu nu pot să mă pronunț, este treaba specialiștilor s-o facă...

–Acum aș dori să vă-ntreb altceva. Am înțeles că notați bancurile pe care le-ați auzit. Spuneți și dumneavoastră bancuri?

–Da, spuneam, la rîndul meu, bancurile pe care le auzeam. Îmi făceam, ca să spun așa, datoria de a le „da mai departe”... Cu timpul, m-a tentat să încerc să fac eu însumi asemenea bancuri și să le transmit mai departe, în caiet, mi-am notat aceste bancuri cu un semn, pentru ca, ulterior, să le pot identifica și să le dau, eventual, la o parte...

– Vreți să-mi dați un exemplu?

– Să-ncerc... Mi-aduc aminte de un banc pe care l-am spus la începutul anului trecut, nu mai știu exact cînd... Suna cam așa: „Întrebare: ce deosebire este între Brejnev și Ceaușescu? Răspuns: Brejnev a fost secretar general pe viață, Ceaușescu este secretar general pe viață și pe

moarte”. Vă spun sincer că, la momentul respectiv, nu-mi închipuiam, nu puteam bănuși măsurile diabolice pe care Ceaușescu le stabilise în eventualitatea unei revoluții. Îmi închipuiam, desigur, că Ceaușescu se va crampona de poziția pe care o deținea, dar nu-mi trecea prin minte că ar putea ordona să se tragă în oameni nevinovați. Este cutremurător pentru mine, acum, să-mi dau seama pînă unde a fost dus acest plan paranoic.

– Deci, dumneavoastră ascultați sau chiar gîndeți bancuri și le spuneți mai departe... Cam cui le spuneți? Bineînțeles, nu mă interesează nume de persoane...

– Da, da, bănuiesc... Oamenii cărora le spuneam asemenea bancuri erau oameni din jurul meu, prieteni, oameni în care aveam deplină încredere și, în același timp, oameni despre care știam că spun și altora, la rîndul lor, bancurile pe care le aud. Faptul că respectivul nu păstra bancul pentru el, nu-l „înmormînta”, ca să zic așa, constituia un motiv în plus de atracție pentru mine.

– Erau anumite momente cînd se spuneau bancuri?

– Da...

– Vreau să spun, de exemplu, petrecerile, slujba, coada... Dintre acestea, pe care le-ați practicat, ca să spun așa, mai frecvent?

– În general, atunci cînd chemam sau mergeam în vizită. Nu pot spune la „petreceri”, pentru că ceea ce făceam noi nu era o petrecere, condițiile nu ne permiteau așa ceva. Erau întîlniri cu prieteni, cu oameni în anturajul cărora ne simțeam bine... O modalitate de a petrece împreună cîteva ceasuri plăcute și de a defula într-un fel... Aceste bancuri constituiau una dintre cele mai folosite modalități în acest sens...

Însă pot să vă spun că am auzit bancuri în cele mai neașteptate condiții: la coadă, în tramvai sau, pur și simplu, pe stradă... Am făcut lucruri care ar putea fi considerate condamnabile... Am tras cu urechea, de exemplu... Când simțeam că doi inși își șoptesc astfel de bancuri, mă apropiam și trăgeam cu urechea... La unele bancuri n-am auzit decât poanta sau ultima parte și-am completat eu restul... Poate c-am fost bănuit c-aș fi fost securist... Acum, nu mai are nici o importanță, desigur...

– Nu v-a fost frică? Am în vedere cele două momente: momentul în care spuneți bancuri și cel în care le notați?

– Da... Mi-a fost... În ceea ce privește primul moment, mai puțin, pentru că le spuneam unor oameni în care aveam încredere, despre care știam că nu sînt „turnători”... În ceea ce privește cel de-al doilea moment, evident că mi-a fost frică, însă a fost un risc pe care mi l-am asumat. Am considerat că cineva trebuie să facă și treaba asta.

– În altă ordine de idei, se vorbește despre „surse de inspirație”. Gîndiți-vă la bancurile pe care le-ați „modelat” dumneavoastră, de la ce plecați de obicei? Plecați de la un lucru văzut, să spunem la televizor, sau de la o întîmplare petrecută pe stradă, sau de la ceea ce citeați...

– Vedeți, de obicei, plecam de la lucruri văzute, trăite, de la fapte luate din viața noastră de toate zilele, nu din cărți... Mi-am format obiceiul de a observa ceea ce numesc eu „logică inversă”... Există anumite automatisme... În momentul în care un astfel de automatism este dat peste cap sau este privit din alt unghi, apare poanta. Este o modalitate de a face bancuri... Nu e singura, desigur... În momentul în care apare poanta, poți să-i pui și „carnea”, „învelișul”, po-

vestirea... Asta e mai simplu. Poanta este elementul de bază.

– Vi s-a-ntîmplat să se-ntoarcă un banc? Să auziți un banc pe care l-ați lansat dumneavoastră?

– Nu... Abia acum, de curînd, foarte de curînd, am citit într-un ziar o expresie pe care am lansat-o și eu într-un banc, cu cîțiva ani în urmă. Este vorba despre noul bulevard, pe care l-am numit „Victoria socialismului asupra Bucureștiului”. Am spus „și eu”, pentru că este foarte posibil să nu fi fost eu singurul care să se fi gîndit la asta. Este o idee atît de la-ndemîna tuturor, încît este aproape imposibil să fi fost a unuia singur... Vorbind la modul general, eu cred că sînt multe bancurile care nu au avut un singur punct de plecare, un singur autor, ci au pornit din mai multe părți cam în același timp...

– Ce-ați putea să-mi spuneți despre modalitățile folosite în realizarea bancurilor?

– Relativ la „modalitățile” sau „schemele” de construcție a bancurilor, aș putea aminti mai multe... Una dintre ele este aceea cu întrebarea (înainte, aveam „Întrebare la radio Erevan!”): se pune o întrebare banală și se dă răspunsul, evident logic, dar într-o logică inversă. Altă „schemă” era aceea cu „culmea” (Care este culmea recuperării? Să torni asfalt și să recuperezi groapa), sau cea cu Bulă – Bulă la școală, pe stradă, în familie, sau mai știu eu unde... O altă „schemă” era cea cu Ceaușescu, în diverse situații...

– În general, în bancurile cu Ceaușescu, el era poreclit sau i se spunea pe nume?

– De obicei, era nea Nicu sau Șefu’ sau Ceaușescu... Depinde de cel care spunea bancul și de structura acestuia... În orice caz, pot să vă spun că nimeni, niciodată, nu l-a numit „dictatorul”.

– Normal...

– Vedeți, el a fost un dictator, dar ăsta este un apelativ serios, nu stă bine într-un banc... Bancul ironizează, nu caracterizează, nu dă sentințe... Lasă pe ascultător să tragă concluziile...

– La dumneavoastră în familie, se spuneau bancuri? Cei din familie spuneau bancuri așa, în situații obișnuite, fără să aștepte o ocazie specială?

– Da, sigur că da... Un banc era o bucurie și nimeni n-avea răbdare să aștepte o ocazie, ca să-l spună! Nevastă-mea, de exemplu, își făcuse obiceiul să-mi spună cam ce se-ntîmpla pe la ea, pe la fabrică... Printre altele, ca tot omul, și bancurile pe care le auzea... Ea a aflat relativ recent de acest, hai să zic, obicei al meu de a scrie bancurile pe care le auzeam. Era, cum să spun, un „furnizor” de bancuri spontan...

– Ați fost tentat ca, plecînd de la un banc pe care l-ați auzit, să-l dezvoltați în proză? Adică să faceți...

– O povestire mai mare?

– Da!

– Nu, nu, nu... N-am făcut așa ceva... Ceea ce mi-a plăcut foarte mult la aceste bancuri a fost concizia lor, rezultată dintr-o îndelungată șlefuire... Vedeți, există o butadă care spune că scriitorii care nu sînt în stare să scrie un aforism scriu romane... E și ăsta un mod de a privi lucrurile...

– Sînteți cunoscut, printre colegi, prieteni, rude ca un tip care spune bancuri? Vreau să spun, ca unul dintre acei tipi care tind să monopolizeze conversația...

– Ar fi mai bine să-i întrebați pe ei... Eu cred că nu sînt genul de om care să monopolizeze conversația într-un cerc mai larg. Spun și eu bancuri, desigur, dar las și pe alții să spună. În asemenea situații, eu aveam două obiective. În

primul rînd, să transmit mai departe bancurile pe care le auzeam și, în al doilea rînd, să ascult bancuri noi, cu care să-mi îmbogățesc colecția. De obicei, acesta din urmă era obiectivul principal...

– Deci activitatea de „culegere” era mai importantă...

– Pentru mine, da. Desigur, cu excepția bancurilor pe care le modelasem eu și pe care căutam să le lansez...

– Aș vrea să vă-ntreb dacă ați notat numai bancuri politice?

– Vedeți, ar trebui să lămurim, mai întîi, ce înseamnă „politic”. Am notat numai bancuri care vizau, într-un fel sau altul, starea de lucruri existentă la noi înainte de Revoluție. Asta a însemnat Ceaușescu și familia sa, cenzura, coada, lipsurile de tot felul...

– Îmi spuneți mai-nainte că se-ntîmpla s-auziți mai multe bancuri unul după altul...

– Da. Erau zile cînd aveam oaspeți sau stam la o șuetă la serviciu, sau pur și simplu venea cineva și povestea... Sau cînd am călătorit cu trenul și-n cîteva ore am adunat mai multe bancuri...

– Da... Este ca un fel de replică... Povestește unul, altul continuă...

– Desigur... Cum se-ntîmplă de obicei: sînt cîteva oameni și fiecare spune bancurile pe care le știe, pentru ca să întrețină atmosfera...

– Într-o asemenea „sesiune”, să zicem, – cam care era proporția între bancurile critice la adresa unor stări de lucruri și celelalte...

– Depinde...

– Vreau să spun că există bancuri „porcoase”, sau bancuri cu Bulă, sau bancuri politice...

– Da, desigur... Există multe feluri de bancuri, bancuri pur și simplu, bancuri ca atare... Mi

s-a-ntîmplat de foarte multe ori să am o asemenea „sesiune”, cum spuneți, numai de bancuri politice... Veneau niște prieteni la mine și unul lansa întrebarea „știți ultimele bancuri?”, după care urma o serie de cîteva bancuri, toate politice... Asta se poate vedea urmărind caietul...

– Asta mi se pare important! Deci, atunci cînd se lansa întrebarea „Știți ultimele bancuri?”, se declanșa reacția... Și bancurile erau totdeauna...

– Politice... Da. Și replica celorlalți participanți la discuție era tot pe tema asta... Foarte rar mi s-a-ntîmplat să se interfereze diferite feluri de bancuri, de exemplu două bancuri politice urmate de unul „porcos”...

– S-ar putea vorbi, deci, despre un fel de incompatibilitate?

– Da, da... De obicei, interlocutorii mei erau oameni care spuneau bancuri politice...

– După 22 Decembrie, ați mai auzit bancuri sau nu?

– O, da, desigur...

– Puteți să-mi spuneți cam cînd l-ați auzit pe primul?

– Nu, nu pot să vă spun... Foarte curînd... Poate pe 24, poate pe 25...

– Ați auzit și bancuri care vizau personalitățile...

– Clanului?

– Nu! Personalitățile noi, apărute după Revoluție...

– Da, da... Am auzit, desigur. Am auzit bancuri despre dl Iliescu, despre dl Roman... Am auzit, am citit prin ziare tot felul de glume, am văzut caricaturi cu și despre ei... Există, însă, o diferență mare între bancurile care se spuneau înainte de 22 Decembrie și cele care se spun acum... Bancurile, acum, au o nuanță de apropiere, de prietenie parcă, mai mult decît de atac violent... Există, desigur, ironia, gluma, dar într-o formă

mai „ușurică”. Nu mai apar ironia incisivă, atacul dur, foarte obișnuite înainte.

– Sînt mai „pașnice”?

– Da, da... Mult mai pașnice. Bancurile dinainte de 22 Decembrie aveau adresă foarte precisă și erau foarte caustice. Am senzația că nici n-ar fi circulat bancuri care n-au ajuns la o anumită virulență...

– Da... A propos de faptul că acuma toată lumea zice că facem multă politică... Se făcea politică și înainte, dar sub forma asta...

– Desigur! Era un mod de a face politică. Unul dintre cele mai importante, dacă nu singurul.

– Mă gîndesc că acum sînt unii care ne acuză că nu ne pricepem la politică... Părerea mea este că omul de pe stradă se pricepea foarte bine la politică...

– Da, omul de pe stradă știa...

– Din moment ce se pricepea să ironizeze anumite lucruri...

– Știa foarte bine ce nu merge, ce-l doare și „unde să pună degetul”. Erau niște lucruri pe care omul obișnuit le știa foarte bine și le știe și acum...

– Domnule Ștefănescu, acum aș vrea să-mi dați cîteva date pentru arhiva noastră... Deci, numele dumneavoastră este...

– Călin-Bogdan Ștefănescu. M-am născut în Tîrgoviște, am 42 de ani, am absolvit Facultatea de electronică și telecomunicații în 1971...

– Și acum lucrați...

– Lucrez ca inginer la I.T.B.

– Mulțumesc!

– Cu plăcere.

Februarie 1990

Interviu consemnat de Paul Drogeanu

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i> de prof. dr. Mihai Pop.....	5
<i>Interviu</i> de Paul Drogeanu.....	9
<i>Umorul poporului român în faza terminală a socialismului 1979-1989</i>	19
<i>Concluzii</i>	231